

JUHÁSZ GÁBOR (Budakalászi): „Régi olvasója és nagy tisztelője vagyok lapjuknak, rengeteget tanulok belőle. A január 23-ai szám A tudomány világa rovatában azonban olyat olvastam, ami eddigi ismereteim szerint csúsztatás. Az Egy egyedülálló barlang fura lakói című cikkben egy mexikói barlangi expedícióról írnak, amelynek különlegessége egy eddig ismeretlen élőlény megismerése, amely nyálkás fehér anyagból áll, és az elemzés szerint mikrobatelep. Meglepődtem, kiderült, ez a baktériumtelep olyasmint csinál, amire a cikk szerint eddig nem volt példa a természetben. Nevezetesen: „... a fotoszintetizáló növényektől eltérően – kén oxidációjából merítik energiájukat ... életük során kénsavat termelnek: a ma-

igazolja, hogy koránt sincs szó különleges lényről, mint azt a cikk igazolni akarja. Nem tudom ez a rövid cikk megért-e ennyi hozzáfűzést, de hirtelen szöveget ütött a fejembe.” A HÍRBÖL valóban elsikkadt a lényeg, hiszen az említett forrásokon kívül mi magunk is többször foglalkoztunk kénbaktériumokkal (ÉT. 1997/23. és 24. szám, 1998/3. szám).

SULYÁK ISTVÁN (Surrey, Anglia): „Az ÉT idei 3. számában (Angliai levelek) említik, hogy az angol dolman szó

magyar eredetű. A dolmány szónak csak annyi köze van a dolmanhoz, hogy mindkét nyelv az oszmán-törökből vette át. A török dolaman, dolama a janicsárok posztóruhája vagy piros posztóköpenye volt, és a török szó a dols (körültekerget) ige és a -man, -ma névszóképzős származéka. T. Washington angol utazó 1518-ban írta le Nicholas's Voyage c. útírási-
ban, hogy egy hosszú köpeny az öltözetük, amit ők Dolyman-nak hívnak és széles övvel viselnek. A dolmány szó dolman vagy dolomany formában valószínűleg ... közvetítéssel került a magyar nyelvbe. Az bizonyos, hogy az angol nem a magyarból vette át, és a szó nem magyar eredetű.”

SAJNOS, a kipontozott részt nem tudtuk a faxon elolvasni, így nem tudjuk, ki volt a dolmány közvetítője. A magyar nyelv történeti etimológiai szótára szerint: „igen korai (1405) előfordulása nem zárja ki, hogy közvetlenül az oszmán-törökből származtassuk”, továbbá: „Mint jellegzetes magyar katonai ruhadarab neve elterjedt sok európai nyelvben; vö.: ang. dolman...” A magyar nyelvészek tehát másképp tudják, mint az angolok. Vajon hol az igazság?

ró savas környezetet így ők maguk hozzák létre. 1996-ban fedezték fel ezeket a mikrobákat a barlangban, de ismereteink szerint ez a folyamat már sokkal régebről ismeretes. A kénbaktériumok működnek ilyen elven; tehát a barlanggázok által is csak »takony-csomó«-nak nevezett lényecské, korántsem különlegesebb ebből a szempontból, legfeljebb csak annyiban, hogy barlangban találták őket. Szeretném idézni az Agrobotanika című könyv Baktériumokról szóló fejezetét: »A savanyú bányavizekben élő kénbaktériumok a vassulfidban levő kén kénsavvá oxidálják, amely azután az ércből a rezet kioldja...« Haraszty Árpád: Növénysszervezetten és növényéletten című könyvében pedig ez áll: »Kénbaktériumok kén-hidrogén-tartalmú vizekben élnek, s a H₂S oxidálásával energiát nyernek. Ha környezetükből a kén-hidrogén elfogy, a sejtek belsejében felhalmozódó kén tovább oxidálódik kénsavvá.« Mindkét idézet

‘**Sigmond Elek** vegyész-mérnök, agrogeológus, műegyetemi tanár, a korszerű magyar talajtani kutatások megteremtője **125 éve, 1873. február 26-án** született Kolozsváron. A budapesti Műegyetemen 1895-ben vegyész oklevelet, majd a kolozsvári tudományegyetem matematikai és természettudományi karán 1898-ban bölcsészdoktori fokozatot szerzett. Kezdetben apja kolozsvári szeszipari üzemében dolgozott, majd 1899-től 1905-ig a magyaróvári Növénytermelési Kísérleti Állomás vegyésze volt. 1905-ben a budapesti tudományegyetem bölcsészettudományi kara mezőgazdasági kémiai magántanárá habilitálta. 1906–1907-ben Amerikában, Egyiptomban és Nyugat-Európában járt tanulmányúton. Hazatérését követően a Műegyetemen 1908-ban megszervezte a mezőgazdasági kémiai technológia tanszéket, amelynek 1910-től haláláig vezetője volt. A Nemzetközi Talajtani Társaság alapító, majd tiszteletbeli tagja. Műegyetemi tanári beosztása mellett 1926 és 1934 között az Országos Kémiai Intézet és

a Központi Vegyikísérleti Állomás igazgatói teendőit is ellátta. Tudományos tevékenysége során kezdetben a szikesek képződésével és termékenysége tételével foglalkozott, erről írt akadémiai pályadíjas munkáját Berkeley-ben angolul is kiadták. Már a század elején módszert dolgozott ki a foszforsav, illetve a talajok foszfátszükségletének meghatározására, eljárását külföldön is átvették (Franciaországban ‘Sigmond-Schloesing vizsgálat’ néven ma is alkalmazzák). A talajok kémiai, fizikai és biológiai ismérveire építve megalkotta dinamikus talajrendszerét, ezt élete fő művében, az 1934-ben megjelent *Általános talajtani* című munkában tette közzé (1938-ban Londonban angolul is kiadták). Nevéhez fűződik a talajvizsgáló laboratóriumok és az országos talajvizsgáló állomások hálózatának megszervezése is. ‘Sigmond Elek Budapesti hunyt el 1939. szeptember 30-án. A Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Tudományos Egyesület 1955-óta évente kiadja az emlékeztetőre alapított ‘Sigmond Elek-emlékérmet.

M Ú L T I D É Z Ő

50 éve írtuk

Az atomenergia felszabadításával együtt járó tömény radioaktív kisugárzások még békés vonatkozásaikban is óriási veszélyeket rejtnek magukban. Hiszen a rádium- és röntgensugarak már felfedezésük és alkalmazásuk legkezdetén is feltárták életre, egészségre ártalmas hatásait. De a Hirosimára és Nagaszakira ledobott »kezdetleges« atombombák és a bikini korallszigeteken kipróbált »javított« példány – pillanatnyi, kozmikus pusztításukon túlmenően – olyan szörnyűséges, csak nemzedékek múlva jelentkező következményekre vetnek fényt, melyek Haldane professzor, a nagy angol biológus szerint az egész emberiség sírját megáshatják. De higgyünk abban, hogy az atomenergia csak a békegazdálkodás területén jelenthet ilyen veszélyeket. Ennek pedig könnyen elejét vehetjük – hála a Geiger-mérőnek. (1948. február 22. – Ernyő az atomsugarak ellen)

25 éve írtuk

A növényi sejtek mesterséges tenyésztése nagyjából egyidős az állati meg az emberi sejtek tenyésztésével, de amíg az utóbbiakat jobbra csak szaporítani tudjuk, addig a növényi sejtekben megindíthatjuk azokat a folyamatokat is, amelyek révén az elkülönített sejtekből teljes szervezetek alakulnak ki. A tenyésztett sejtek öröklési anyagában bizonyos gyakorisággal változások – mutációk – történhetnek, és ennek következtében megváltoznak a sejtek tulajdonságai. Az ilyen sejteket új tulajdonságú növényekké nevelhetjük. Mindez azzal a lehetőséggel kecsegtet, hogy ha a mutáció gazdaságilag értékes és valamelyik termesztett növényfajtában következik be, akkor az ilyen sejtekből előállított növények azonnal bevonulhatnak a termesztésbe. (1973. február 23. – Mutáns növények lombikból)